

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rvperti Ab-||batis Tvitiensis, Svmmi Disertissi=||miq[ue]
Theologi, sacris du[n]taxat literis omnia probantis, in XII.
prophetas mino-||res, Commentariorum Libri XXXII**

Rupert <von Deutz>

[Köln], M. D. XXVII.

VD16 B 3835

Rvperti Abbatis Tvitiensis In Zachariam Propheam Commentariorvm Liber
Tertivs.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71859](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71859)

dicat: Cū autē uenerit filius hoīs in maiestate sua, & oēs angeli cū eo, tunc sedebit super sedē maiestatis suæ &c. Quid & ista sibi uult congeminiatio, & dominabitur super folio suo, & erit sacerdos super folio suo, nisi quia unus idemq; in quē hæc dicitur, futurū erat ut esset, & nunc est rex atq; sacerdos? Deniq; quia rex iccirco dominabitur (ait) super folio suo, et erit sacerdos super folio suo, satisq; manifestū est hunc esse sensum, quia in unā psonā cōuenient regnū & sacerdotiū, & unus idemq; geminū obtinebit regni & sacerdotij foliū. Vbi statim inferitur, & consiliū pacis erit inter illos, subaudiendū est dominantem & sacerdotē, nō quo Christus diuidatur, sed quo principatus duo, qui fuerāt eatenus disuncti, altera em̄ erat per psona regia, & altera sacerdotalis, imō Christo cōsocientur. Inter illos igitur subauditur principatus, cū in uno fuerint inseparabiliter cōsociati. cōsiliū (inqt) pacis erit, quia uidelicet p illā cōiunctionē pax est nobis, & sicut iam ante ex Apostolo cōmemoratu est, per eū complacuit reconciliari omnia in ipso, & pacificari per sanguinē crucis eius, siue quæ in terris sunt siue quæ in cœlis. Et coronæ erunt ait Helen & Tobia, & Idaia, & Hen filio Sophoniae memoriale in templo dñi. Hoc est qd̄ expectamus, quia sanctis oibus & amicis dñi, quos per istos significari iam diximus, memoriale erūt sempiternū, in illo cœlesti templo dñi, ipse coronæ, quæ de auro & argento ipsorum dño Iesu factæ sunt. De sensu & sermone ipsorum quo spiritus sanctus eundem dominū Iesum clarificauit, et clarificare non desinit, usq; in finē seculi. Illud quoq; quod sequitur. ¶ Et qui procul sunt uenient, et ædificabūt in templo domini, uidemus quia factū est, & fit & fiet usq; in finem seculi, & nos maxime qui de gentibus aduenimus cōtinget, quia procul eramus, qd̄ meminisse nos uult Apłus, ubi ad Ephesios loquitur. Propter qd̄ memores estote qd̄ uos qui eratis sine Christo, alienati à cōuersiōe Israel, & hospites testamētō, promissionis spem nō habentes, & sine deo in hoc mūdō. Nūc autē in Christo Iesu uos, qui eratis longe, facti estis prope in sanguine Christi. Nunc uenimus credendo, tunc autē ubi ponetur cononarū memoriale, ueniemus resurgendo, & ædificabimus, imō & ædificati tanq; lapides uiui in templo dñi permanebimus. In fine sermōnis ad ipsos de quibus loquebatur familiariter se cōuertit: & scietis ait, quia dñs exercitū mīsit me ad uos. Erit autē hoc si auditu audieritis uocem dñi dei nostri. Et nūc quidē scimus, quod prophetā in ueritate dominus miserit ad nos, & ueritatē locutus est spūs sanctus per prophetas suos, sed scimus ex parte qd̄ nondū uenit qd̄ perfectū est. Per fidem em̄ ambulamus & non per speciem. Tunc autem sciemus experimento, cum apparuerit cum coronis iam dictis, quoniam uidebimus eum sicuti est. Et hoc erit (ait) si auditu audieritis uocem domini dei uestri, hoc est si præcepta eius custodieritis, quia sine operibus ad tantam gloriam promerendam sola fides non sufficit.

Matth. 27.

Colloſſ. 1.

Gentes erant procul a deo.

Ephe. 2.

1. Pet. 2.

1. Corin. 13.

1. Iohan. 3.

Finis libri Secundi in Zachariam.

RVPERTI ABBATIS
TVITIENSIS IN ZACHARIAM PROPHETAM
COMMENTARIORVM LIBER TERTIVS.

Vām dulciter in cantico sponsa dilectio canit. Apprehēdam te & ducam te in domū matris meæ, et in cubiculū genitricis meæ, ibi me docebis, et quātm dulce est experimento discere uim huiusce modulationis. Quid em̄ est dilectum apprehēdere, nisi Christi sensum in scripturis inuenire? Et qd̄ est eum apprehensum in domū matris, et in cubiculum genitricis ducere, nisi ad communem ecclesiæ utilitatem siue instructionem uoce aut in scripto proferret? Talis erat anima Pauli, qui nuper regeneratus ecclesiæ sacramentis, Christum eidem ecclesiæ iam notum optime cognoscens, de scripturis notiorē reddidit, tam uoce q̄ literis. Ibi me (ait) docebis, quia uidelicet in tali facto meritum est uicissitudinis, ut qui præceptis ecclesiæ docuit, ipse adhuc de pluribus debeat edoceri, iuxta illud: Omni habenti dabitur et abūdabit. In hac igitur spe, ut hæc enus cucurristi, percurre animā gloriā quærēs eiusdē dilecti, et tādū huc, hoc qd̄ ex parte est, donec ueniat qd̄ perfectū est. Segtur. ¶ Est factum est in anno quarto

Cant. 8.

Matth. 27.

CA. VII.

quarto Batrij regis, factū est verbū dñi ad Zachariā in quarto mensis noni, qui est Lasleu, & miserūt ad domū dei Sarasar & Rogomelech, & viri qui erant cū eo ad deprecandū faciē dñi, vt dicerēt sacerdotibus domus dñi exercitiū, & pphetis loquentes. Nunquid flendū mibi est in mense quinto, vel sanctificare me debeo, sicut feci iā multis annis? Et factū est verbū dñi ad me dicens. Loquere ad omnē populū terrē & ad sacerdotes dicens: Cū ieiunaretis & plāgeretis in quinto & septimo mo p hos septuaginta annos, nunquid ieiuniū ieiunastis mibi? Et cū comedistis & bibistis, nunquid nō vobis comedistis, & vobismetipsis bibistis? Nunquid nō sunt verba que locutus est dñs in manu pphetarū priorū, cū adhuc Hierusalem habitaretur & esset opulenta, ipsa et vrbes in circuitu eius, & ad austrū & in cāpēstribus habitaretur. Duo sermō intra hanc, & pcedentē uisionē transierāt anni. Siquidē in anno secūdo Darij decimo mēse uicesima & quarta mēsis, uidi (ait) p nostrū, & hic in anno quarto Darij in quarta mēsis noni uerbū dñi ad se factū est ad eū uerbū dñi. Miserunt (ait) ad domū dei Sarasar & Rogomelech & uiri qui erāt cū eo ad deprecandū faciē dñi &c. Itis interrogātibz & dicētibz: Nūqd mibi flendū est, sicut feci iā multis annis, iubetur ppheta ut loquat ad omnē populū, & dicere: Nūqd ieiuniū ieiunastis mibi &c. Vnde dat intelligi populū q̄q̄ ferē oēm sensus fuisse eiusdē, cui erāt Sarasar & Rogomelech, q̄ miserāt ad domū dei sup questioē eiusmodi. Quos Persas fuisse, & duces regis Darij, timētes dñm, autumāt Hebræi (ut ait beatus Hieronymus). Reuera sensus eorū & ppli sensus erat imperfectus, q̄ quoniā templū uidebāt uel audiebāt esse cōstruētū, iā flendi & ieiunādi causam sibi nullam fuisse arbitrabātur. Manifestū est ex ipsorū interrogatioē, qd̄ temporalibus & uisibilibz intēti, de æternis et uisibilibz bonis nulla aut parua sollicitudine tenebātur. Memoriter tenebant, quod in quinto mense subuersa ciuitate Hierusalem, & templo populus captiuus ductus est, & qd̄ in septimo Godolias interfectus est ab Ismahel, & reliquæ populi dispersæ sunt, & ob hoc per singulos annos ieiunabāt & flebāt. Porrō captiuitatē illā uniuersalem qua humanū genus adeo captiuatū est in Adam, nō satis curabāt, atq̄ liberatoris aduentū, qui eareus differebatur, nō ualde suspirabāt, aut propter hęc flendū sibi & eulādū exultā mabāt. Quod si causas istas præ oculis habētes ieiunaret & flerēt, nūq̄ taliter responderēt dominus: Loquere (inquiens) ad omnē populū terræ & ad sacerdotes dicens: Nunquid ieiuniū ieiunastis mibi? Et cū comedistis & bibistis, nūqd nō uobis comedistis & uobismetipsis bibistis? Longe aliter ieiunanti Danieli responsū fuit, q̄ longe alias ieiunādi causas ille sibi propositas habuit. Daniel (inqt angelus Gabriel) nunc egressus sum ut docerē te & intelligeres. Ab exordio precū tuarū egressus est sermo: Ego aut ueni, ut indicarē tibi, q̄ uir desideriorū es. Tu ergo animaduerte sermonē, & intellige uisionē. Septuaginta hebdomades abbreviate sunt sup populū tuū &c. Ille profectō ieiuniū dño ieiunauit, quia uir desideriorū ea quæ dñi sunt desiderauit, uidelicet nō illud solū ut rex dīficaretur illa ciuitas, & templū manufactū, sed qd̄ longe maius, & incōparabiliter melius est) ut cōsummaretur p̄ uaricatio, & finē acciperet peccatū, & deleteretur iniquitas, & adduceret iustitia sempiterna, & impleteret uisio & prophetia, & ungeretur sanctus sanctorū. Igitur qm̄ unus idēsq̄ dñs & hic p̄ prophetā loquitur. Nūqd ieiuniū ieiunastis mibi? & subaudiēdū est, nō, & cū comedistis & bibistis, nūqd non uobis comedistis, & uobismetipsis bibistis, & subaudiēdū est etiā, & alibi per Apostolū dicit, Et qui māducat, dño māducat, & q̄ nō māducat, dño nō māducat. Clare atq̄ studiose discernendū est inter eum, qui dū nō māducat, dño nō māducat, id est cū ieiunat, domino ieiunat, Et eū q̄ nō māducat, uel dum ieiunat, non domino, sed sibi nō māducat aut ieiunat. Rursusq̄ inter eū qui dū māducat, dño māducat, & eū qui dū māducat, nō dño, sed sibi māducat. Nimirū qui ob hoc ieiunat, & uitæ æternæ fructū recipiat, ille ieiuniū dño ieiunat, ille domino non māducat. Qui autē iccirco ieiunat uel nō māducat, ut uel temporalem poenā euadat sicut Achab, uel transitoria laudē recipiat sicut quibus hypocrita, ille nō domino, sed sibi nō māducat. Similiter qui iccirco māducat, ut opus domini operari ualeat, quales ipse uult esse Apostolos suos, siue Euaſtū dicitur.

Interuallum duarum uisionum.

4. Reg. vlti. Hier. 41. Iudg. nō deo ieiunabāt sed propter causas temporales.

Daniel.

Aliud est ieiunare dño, aliud ieiunare sibi.

Roma. 14.

3. Reg. 21. Matth. 6.

dicēs: Edentes & bibētes: Dignus est em̄ operari mercede sua, ille dño māducat, & ecō-
 tra qui operat, quāuis opus sanctū, quāuis opus dei, ob hoc solū ut māducat, ille nō dño, sed
 sibi operatur, & sibi manducat. Amplius autē si non uult operari, & manducat, non domino
 sed sibi manducat. Dicit igitur. Nunquid ieiunastis mihi, & subauditur, non, quia
 non ieiunastis propter regnū dei, nō ieiunastis ob hoc, ut ciuitatē Hierusalem, quā in Adā
 perdidistis, in aduentu seminis, quod Abraham promissum est, scilicet Christi, recuperare
 mereamini. Dicit in quā, nunquid nō uobis comeditis, & uobismetipsis bibistis? & respon-
 deatur, etiā, quia nō iccirco comeditis, ut operemini opus dei, ut uaticō sustentati, perue-
 nire possētis ad patriā uel regnū dei. Et quis digne eloqui sufficiat, q̄ cōpetenter, q̄ oportu-
 na inuentione illos cōtinuo percūtū dicens: Nunquid nō sunt uerba q̄ locutus est dñs in ma-
 nu prophetarū priorū, cū adhuc Hierlm habitaretur, & esset opulenta ipsa & urbes in cir-
 cuitu eius, & ad austrū, & in cāpestribus habitaret? Nā q̄ pueri erāt, & de magnis atq; sem-
 piternis malis parū aut nihil solliciti, sola tēporalia mala deplorātes, & ieiunauerāt & fleue-
 rant, re dē insulabūdus loquitur: nūquid nō sunt uerba q̄ locutus est dñs &c. Q̄ si ita dix-
 isent, p̄ istos septuaginta annos ieiunauimus & fleuimus, pro eo q̄ Hierlm deserta, & nos
 captiui eramus, sed multo magis ieiunandū & flendū est, q̄a nondū uenit promissio aut ad-
 uentus eius, nunq̄ ita loqueret, nequa q̄ ita insultaret eis de malis minoribus. Sequitur. **L** Et
 factum est uerbum dñi ad Zachariā dicens: **H**ec dicit dominus exercituum. **J**u-
 dicare iudicium meū & misericordiā, & miseraciones facite, unusquisq; cum fratre
 suo, & uidiuā & pupillum & aduenā & pauperē nolite calumniari, & uir fratri suo ma-
 li non cogitet in corde suo, & noluerunt attendere, & uerterunt scapulā recedētem,
 & aures suas aggrauauerūt ne audirēt, & posuerunt cor suū adamantē ne audirent
 legē, & uerba quę misit dominus exercituum in spū suo per manū prophetarū suorum
 priorū. **E**t facta est indignatio magna domino exercituum, & factum est sicut locutus
 est, & non audierunt, sic clamabunt & non exaudia dicit dominus, & dispersi eos per
 omnia regna quę nesciunt, & terra desolata est ab eis, eo qd' non esset transiens & re-
 uertēs, & posuerunt terrā desiderabilē in desertum. **P**riores prophetas q̄ p̄ manū
 misit dñs exercituum in spū suo uerba hęc: iudicate iudiciū uerū &c. illos dicit, q̄ ante captiui-
 tate extiterūt, q̄ de p̄cipuis unus Esaias erat, p̄ quē ita locutus est. **Q**uærīte iudiciū, subue-
 nite oppresso, iudicate pupillo, defendite uiduam. **S**i uolueritis & audieritis me, bona terrę
 comedetis. **Q** si nolueritis & me prouocaueritis ad iracundiā, gladius deutorabit uos. **H**uius-
 modi dicitis, & lex primitus plena data est. **Q**uod autē dicit, & noluerūt attendere, & auer-
 terūt scapulā recedēte, & aures aggrauauerūt ne audirēt, minus est factū ipsoꝝ. **I**tem nō
 solū nō audierūt, uerū etiā clamātes prophetas occiderūt, duro corde, indomabiles et adama-
 ti liles, q̄ lapis fortissimus et intantū durus est, ut oīa metalla cōfringat, et ipse à nullo cōfrin-
 gat, unde à Græcis indomabilis dicitur. **D**e quo illud mirandū, qd' cū tāta sit duritiā, solo per-
 fusus sanguine hirci, qd' animal libidinosum est, statim dissoluitur. **V**nde cōgrua similitudo ē
 ualde: et cor suū posuerūt adamantē, q̄a cū durissimā ceruicis et cordis indomabilis essent cō-
 tra deū, mollissimi erāt in oīo libidinū fluxū, ut merito in illos cōstet eūde Esaiā dixisse. **A**u-
 dite uerbu dñi principes Sodomorū, p̄cipite auribus legē dei mei p̄plūs Gomorrhæ. **Q**uor-
 sum ista cōmemoratio? **V**idelicet qd' dñs iustus ad cognoscēdū, ipsi autē fuerint inexcusabi-
 les, q̄a qd' factū est illis, nō est factū p̄ prosperatē dñi impatientiā, sed p̄ ipsoꝝ p̄seuerantē im-
 penitentia. **Q**uis em̄ non cōsentiat iuste factā esse indignationē magnā dño exercituum, pro
 eo qd' peccatis suis addiderūt cōtemptū cōtra spū sanctū, in q̄ mittebat eis uerba dñs exerci-
 tum p̄ manū prophetarū. **I**sta ergo uicissitudine, et factū est (ait) sicut locutus est, subauditur
 spūs sanctus, et nō audierūt, sic clamabāt, et nō exaudia dicit dñs, et dispersi eos p̄ oīa regna
 q̄ nesciūt, et terra desolata est ab eis, eo qd' nō esset transiens et reuertēs, et posuerūt terrā desi-
 derabilē in desertū. **Q**uare autē cum p̄teritoꝝ narratio sit, et in cæteris oībus oīs enūciatio
 currat uerbis p̄teriti tēporis, hęc tantū uerba in futurū tēpus extendit: sic clamabunt et non
 exaudia, cū dicere posset, sic clamauerunt, et non exaudim? **Q**uare, nisi ut intelligas eū im-
 mutabilem esse, et p̄seuerantē in iudiciū ueritate, quod sicut fecit tunc, ita debeat si iterum
 peccauerint iterū facere? **D**eniq; et hoc futurū non ignorabat, quod posteri illorū peiora fa-

Mar. 10.

Gene. 22.

Judæi, pueri erant, sola tēporalia cogitant.

Priores prophetae, Esa. 1.

Adamas.

Ibidem. Iustus dñs in puniēdo.

Et tunc forent, q̄ patres ipsi fecissent, unde & clamantes nō exaudiret, neq̄ exaudire deberet, quod cunctis gentibus nunc manifestū est. Q̄ uero acerba est infelicitū sūggillatio, dicere, & terra desolata est ab eis, & posuerūt terrā desiderabilē in desertū. Nam uere infelicitissimū est, & infelicitatē desolatiōis pati, & insuper criminis argui, quod ipsi desolatiōē ipsam fecerint, & quod ipsa cōtra illos terra iuste uideatur desolare & conqueri, & dicere illis. Nō desus, qui hoc fieri iudicauit, non Nabuchodonosor, qui iudicio dei super me ascēdit, sed uos coloni pessimi, uos fecistis, & ex uobis causa est, quod desolata est in desertū posita sum, ego terra desiderabilis. Et multū cōgrue presenti loco dominus, cui nulla terra desiderabilis, cui nil terrenū desiderabile est, terrā appellat desiderabilē, quia uidelicet cū se ieiunasse & flexisse dicerent propter terrā desolatiōē, nimis aperte fatebantur terrā sibi fuisse desiderabilē, cōlestē aut nō se desiderare promissionē, quippe quia dicebant: nunquid stendū nobis est & ieiunandū, satis sibi existimantes qd̄ uidebant solutā esse captiuitatē temporālē. Hoc igitur, & posuerunt terrā desiderabilē in desertū, claret q̄ acerbe sit dictum, ab eo quē naturaliter dulcē ipsi sibi exacerbauerunt. Porro qualis causa est ista? eo q̄ non esset transiens & reuertens. Præmisit, & terra desolata est ab eis, & tunc demū subiunxit, eo q̄ nō esset transiens & reuertens. Si ita dixisset: terra desolata est, & nō est transiens neq̄ reuertens, solūmodo potueretur. Nunc aut nō tā modū exposuisse q̄ causam reddidisse desolatiōis uidetur, dicēdo

Querela terra contra lucas.

Transiens & reuertens. Psal. 77.

eo q̄ non esset transiens & reuertens. Quid ergo sit nō fuisse transeuntē & reuertentē, hoc inquirendū est: Cōfestim occurrit illud in psalmo dictū: spūs uadens & nō rediens, quia seruum hoc & illud habent similitē, sicut sonitū literalē penē eundē. Nā uadens & rediens, quid aliud est q̄ transiens et reuertēs? Porro illic spūs uadens et nō rediens, hoc est, in malū cadēns et à malo nō resurgens. Ergo et hic: eo q̄ non esset transiens et reuertens, hoc est, eo q̄ non esset de illis transeuntibus in malū, qui reuertetur in bonū, terra desolata est ab eis. Nā cor impoenitens, quod supra denotauit dicēdo: cor suū posuerūt adamantem, et auerterunt scapulā recedentē, nōne causa est satis iustitiā uindictis irā defendens, et ad defendendum sufficiens? Vere igitur ipsi terrā suā desiderabilē in desertū, et ab eis desolata est, eo q̄ nō esset transiens et reuertēs, id est, per id qd̄ cū oēs transgressores essent, nullus erat, aut uix ullus erat transgressor de transgressione sua poenitentiam agens. Sequitur.

CA. VIII.

Hec dicit dominus exercituum: Zelatus sum Sion zelo magno, & indignatione magna zelatus sum eā. Hec dicit dominus exercituum: Reuersus sum ad Sion, & habitabo in medio Hierusalem, & uocabitur Hierusalem ciuitas ueritatis, & mons domini exercituum, mons sanctificatus. Hec dicit dominus exercituum: Ab hac habitabunt senes & anus in plateis Hierusalem, & uiri baculus in manu eius pro multitudinē dierum. Hactenus quasi ridendo et subfannādo loquebatur, iuxta quod sapientia talibus dicit: Ego quoq̄ in interitu uestro ridebo, et subfannabo, cū uobis quod timebatis aduenerit, nūc deposito risu et subfannatione semota, gloriōsa dicit de te d Sion ciuitas dei, cuius pars nō uilis aut parua erat illa quæ tunc rearedificabatur Hierusalem terrestris secūdu electionē, q̄ de gēte illa erat assumēda, maxieq̄ propter implēdā promissionē ex inde nascituri et regnaturi in te Chri regis æterni. Zelatus sum (ait) Sion zelo magno

Zelus domini bonus.

Zelus dñi bonus est diligere hoies, et odisse hominā uitia. Quo contra, zelus diaboli malus est odisse hoies, et amare hominū uitia. Hinc erat illud quod idē dñs, ut iniquitates cōpesceret, captiuitati tradiderat hoies, et ciuitas Sion cū templo igne cōflagrata est. Magnus hic utiq̄ extitit zelus, non parcere suo templo et propriæ ciuitati, nō pepercisse genti apud quā solā erat notitia nominis sui, Et non est (ait Hieremias) recordatus scabelli pedū suorū in die furoris sui. Zelo zelatus sum (ait) Sion zelo magno. Verū hoc dicere superioris quoq̄ re in populo suo, et tradidit eos in manus gentiū, et dominati sunt eorū qui oderunt eos, sicut licet Mesopotami et Moabitar, Chananar et Madianitar et filij Ammon et Philistinor. Potuit (inquā) tunc etiā dicere: Zelatus sum zelo magno, quia uidelicet sub illis quoq̄ hoibus uehemētē afflixit eos. At uero tempore illo, de quo hic sermo est, amplius fecerat quia nō in terra sua consistentes, seruiuerant Babylonijs, sed desolata et posita in desertū

Thren. 2

Psal. 107

Zelus dei cū indignatione magna.

delide

IN ZACHARIAM PROP. CAP. VIII. Fo. CCXIX.

desiderabilis, tēti fuerāt p septuaginta annos in Babylone captiui. Recte ergo nō contētus dixisset: Zelatus sum Sion zelo magno, addidit, & indignatione magna zelatus sum eā. Et est sensus, Nō solū taliter zelatus sum, ut eos seruituti subiicerēt a dverfā gētis, qđ sepe factū est, sed addita cū zelo indignatiōe magna. terrā quoq; & locū nomini meo sanctificatū illis abtuli, & igni Babylonico tradidi, qđ haftenus factū nō est. Quare? Videlicet, qđ nō solū ut olim me derelinquētes, deos alienos coluerūt, uerū etiā pphetas occiderūt, et multū sanguinē innocentē effuderūt. Zelus ille magnus & indignatio magna p iustū uenit iudiciū. ¶ At nūc idem dñs exercituū hęc dicit, subauditur, quā miscdiā sunt memor qđ iura uit in sancto suo locutus Dauid: Visitabo in uirga iniquitates eorū, & in uerberibus peccata eorū, misericordiā autē nō dispēgā ab eo. Reuersus sum ad Sion, uidelicet in eo, ut iterū edificet ipsa ciuitas & templū reā edificatū est. Postmodū ueniā & habitabo in medio Hierusalem, scilicet homo factus, ita ut ipsa Hierlm, & omnis q legē & uerbū dñi, qđ de ipsa exiit, nō incredulus audierit, dicat & ueraciter dicere possit, qđ uerbū caro factū est, & habitauit in nobis, & uidimus gloriā eius, gloriā quasi unigeniti a patre, plenū gratiē & ueritatis. Perinde & uocabitur (ait) Hierlm ciuitas ueritatis, uidelicet pro parte electorū, prophetarū atq; Apostolorū & omnū iustorū, qui ex illa gente fuerūt, uel sunt, uel erunt, quorū de carne homo factus, habitabo in medio Hierlm, unde & ipsa uocabitur & erit ciuitas ueritatis, id est ciuitas uel terra, unde ueritas oriri dignata sit, iuxta qđ Psalmista prädixit. Veritas de terra orta est, & iustitia de caelo pspexit. Recte igit uocabitur ciuitas ueritatis & mōs dñi exercituū, mons sanctificatus, de quo uidelicet monte multa in prophetis dicta sunt, ut est illud apud Esaiam siue Micheā. Venite ascendamus ad montē domini, et ad domū dei Isaac & c. ¶ Porro hęc promissa spūalia sunt, & spūalibus cōueniūt, ac desiderabilia sunt, illi autē, ad quos sermo fiebat, carnales erāt & carnalia desiderabāt, sicut iā demonstratū est, ex illa ipsorū interrogatione, nūqđ sciendū mihi est, uel sanctificare me debeo, sicut feci iam multis annis. Putabant etiā nullā sibi iā esse causam fletus uel ieiunij, solo contenti gaudio tēporali, qđ uidebāt soluta captiuitate, terrenā ciuitatē & tēplū reā edificari. Cōdescendēs ergo carnalibus sermo diuinus, et quasi cū pueris, ut eos mulceat balbutiēs pater grādeuus. Adhuc (ingit) habitabūt senes & anus in plateis Hierlm, & uiri baculus in manu eius prae multitudine diez, & platez ciuitatis implebūtur infantibus, & puellis ludētibus in plateis eius. Hęc nāq; dicta plenā fore & integrā ciuitatis restitutionē, pulchre psonāt atq; denūciāt, quā illi multū desiderabāt, propter quā multū desiderabāt, propter cuius destitutionē ieiunauerant & fleuerāt. Sequitur: **Hęc dicit dñs exercituū. Si difficile uidebitur in oculis relictarū quorū populū huius in diebus illis; nunquid in oculis meis difficile erit.** ¶ Perspicuum est illos tales fuisse, qualibus oportuerit de terrenis & tēporalibus bonis blandiri, qualibus nō iam deberēt spūalia uel cōlestia prädicari. Nā ut quodā loco ipse dicit: Si terrena dixi uobis & nō creditis, quō si dixero uobis cōlestia credetis. Similiter hic, quoniā difficile uidebatur in oculis eorum, ut fieret sicut dixerat: adhuc habitabūt senes & anus in plateis Hierlm, & cetera, dicere cōuenit ei qui nusq; incōuenientia dicit. Si difficile uidetur uobis posse fieri hęc terrena, ut habitent senes & anus in plateis Hierlm, & uiri baculus in manu eius prae multitudine diez, & platez ciuitatis impleātur infantibus & puellis ludētibus, quā cōlestia terrena sunt, quāto magis difficile uidebitur si dixero uobis spūalia siue cōlestia, q; eadē ciuitate pro uentura sunt. Verūtā quodcūq; illud sit qđ dixi siue dicā uobis, quātūuis difficile uideatur in oculis uestris, in oculis meis nequaq; difficile erit. **Hęc dicit dñs exercituū. Ecce ego saluabo populū meū de terra orientis & de terra occasus solis, & adducā eos, & habitabunt in medio Hierlm, & erunt mihi in populū, & ego ero eis in deum, in ueritate & iustitia.** Hęc dicit dñs exercituū: Confortentur manus uestrę, qui auditis in diebus his sermones istos per os prophetarū, in die qua fundata est domus dñi exercituū, ut templū edificaretur. Siquidē ante dies illos, merces hominū non erat, nec merces iumentorū erat, neq; introeunt & exeunt erat pax pze tribulatione, & dimissi homines unūquēq; cōtra proximū suū. Hanc autem nō iuxta priores dies ego faciā reliquijs populū huius, dicit dñs exercituū, sed seipsum pax erit. **Uinea dabit fructum suū, & terra dabit germen suū, & celi dabo bunt rore**

Misericordia domini erga Hierusalem. Psalm. 22.

Psalm. 24.

Esa. 2. Mich. 4. Carnalia desideria Iudęorū

Iohan. 7.

būt rorem suū, & possidere faciā reliquias populi huius vniuersa hęc. Et erit, sicut
eratis maledictio in gentibus, domus Iuda & domus Irahel sic saluabo vos, &
eritis benedictio. Nolite timere, cōfortentur manus vestre, quia hęc dicit dñs ex
ercituum, sicut cogitauit ut affligerē vos, cū ad iracundiā me, puocassent patres ve
stri dicit dñs: & nō sum misertus, sic cōuersus cogitauit in diebus istis, ut benefaci
am Hierusalem & domui Iuda. Nolite timere. Hęc sunt ergo verba que faciētes
Loquimini veritatē vnusquisq; cū proximo suo. Veritatē & iudiciū pacis iudicare
in portis vestris, & vnusquisq; malū contra proximū suū ne cogitētis in cordibus
vestris, & iuramentū mendax ne diligatis. Omnia em̄ hęc sunt que odiui, dicit do
minus. Cūcta hęc ut dicūtur, recte simpliciter intelligūtur, nec opus est propter my
sticos sive allegoricos sensus digressiōē facere ab illius tēporis statu, q̄ propheta ad populū

Cuncta hęc
p̄ba in Chris
tū tendebāt.

dño mādante loquebatur. Hoc maxie & ante oia sciendū est, qđ omnis consolatio siue ex
hortatio hęc in Christū tendat, ad Chri aduentū respiciat, nec propter aliud spū sancto, q
hęc sine dubio p̄ os p̄phetæ loquebat, curæ fuerit de reādicanda & rursus habitāda siue
implēda terra, & ciuitate illa, nisi propter eūdē Christū, q̄tinus esset unde nasceret, iuxta si
dele dei p̄missum. Neq; em̄ aliunde, sed de gēte illa, de semine Abrahæ, de domo & fami
lia David nasci oportebat illū. Expediebat igit̄ p̄missis et blādimētis cōsolatorijs animari
& beneuolū reddi populū ad habitādū in loco illo, ad reādicādū & reformādū terræ: vel

Malach. 3

ciuitatis statū pristinū tēplo iā reādicato, ad qđ uerturus, iuxta aliū prophetā, esset idē do
minator dñs. Verūtū qđ hic de tēplo manufacto in parte, in una gente, imō in paruis uniu
gētis reliquijs dictū est, hoc idem de tēplo nō manufacto dñici corporis in uniuersitate, in ro
to hūano genere ueraciter dici potest. Ante dies illos (inqt) anteq̄ fundaretur domus dñi,
merces hoīm nō erat, nec merces iumentorū erat. i. ois labor uester irritus fuit, & tā hoies q̄
iumenta in agricultura, in mercimonijs, operibusq; diuersis cassis conatibus frustrabantur.
Neq; introeunti (ait) & exeunti erat pax p̄ tribulatiōē, & dimisi oēs hoies quēq; contra
proximū suū. Quod est dicere, foris aduersarij, domi erat seditio, et ubiq; tristitia ob bello
rū frequentā, & insidias domesticas, dū nec frater fratri exhibet fidē, & ois est inimica pro
pinq̄uitas. Nōne itidem uerū, imō magis uerū est qđ anteq̄ fundaret templū dñici corporis
anteq̄ deus homo fieret ex utero uirginis, nullū erat precū generis humani: Reuera neq;
hoīm. i. Iudæorū, neq; iumentorū. i. gentiliū ullū erat precū. Nō em̄ erat pax introeunti &
exeunti. i. nascenti & morienti p̄ tribulatiōē, subauditur peccati, quia cū peccato omniū

Mystica ex
positio.

homo introiens in hūc mūdū nascēdo, cū pct̄ o exhibat moriēdo, uidelicet nodū pariete in
micitiarū soluto. Quo em̄ precio redimeretur saltē homo. i. Iudæus: Nūqđ precio sanguis
hircorū, aut uitulorū? Ergo nō erat pax, nō erat remissio peccatorū & dimisi (ait) homines
unū quēq; cōtra proximū suū, utpote nō habētes semen pacis & cōcordiæ spiritū. Nūc autē

Ephē. 2.

Hebr. 9.

Iohan. 4.

nō iuxta priores dies ego faciā. Sed qđ: Semen pacis erit, nimirū scđm̄ illud Euangeliū. Pa
cem relinquo uobis, pacē meā do uobis, quæ pax nō alia debet intelligi, q̄ reconciliatio del
& hoīm, nō alia q̄ remissio peccatorū, quā tūc ipse, dū diceret hęc, faciebat p̄ sanguinē suū,
hęc animaduertēs qs, nō leue reputat qđ subinde dicit & erit, sicut eratis maledictio in gen
tibus, domus Iuda & domus Irahel, sic saluabo uos & eritis benedictio. Nā q̄ tūc erat ma
ledictio, ita ut diceret, uel dici posset tale quippiā ei, quē perire quis uellet, fictiū eueniat q̄
modo euenit miserabili pp̄lo q̄ terra sua in desertū redacta, & ciuitate Hierlm̄ cremata igit̄
ne, captiuus abductus est, ipse idē populus nunc est benedictio per Christū semen pacis, ut

Gene. 22.

ante dictū est, quia in ipso benedicentur omnes gentes. Ad hoc ipsum pertinet hoc quoq;
quod protinus dicit. Sicut cogitauit ut affligerē uos cū ad iracundiā puocassent me patres,
dicit dñs exercituum, et non sum misertus, sic cōuersus cogitauit in diebus istis, ut beneficiam
Hierlm̄ & domui Iuda. Nam reuera ad iracundiā puocauerūt dñm patres nostri, Adam
& Eua, nō solū transgrediēdo p̄ceptū, uerūtetiā defendēdo peccatū, & propter hoc cogita
uit ut affligeret nos, & mō quodā nō est misertus, quatinus alio mō melius miseret. Eūti
fit em̄ eos de paradyso, mortis & multarū miseriarū sentētis oneratos. Sed sicut cogitauit
ut affligerē uos, sic (inqt) cōuersus cogitauit in diebus istis ut beneficiā, scz p̄ tēplū uel pro
pter tēplū meū non manufactū, q̄a sicut illud p̄ mortē solutū, post triduū excitatū est, ita &
moscā

uos oēs resurgere faciā. ¶ Nescio quāter euenit, ut penē mihi inuito accidit, diuersum ab eo quod supra dixi. Sigdē de his uerbis propheticis dixi, quā cūcta ut dicunt, ita simplr recte intelligunt, nec opus est propter mysticos siue allegoricos sensus digressionē facere ab statu illius temporis quod hæc dicebant. Et quidē illud dixi studio uitādi fastidij, sed mysterioꝝ nota suauitas, cur sum sermōis improuisum odore suo intrinsecus traxit, & apud se paulisper detinuit. Quā ergo cætera pstrinxit, cur omittat initiū p̄sentis capituli, quod dixerat dñs: Ecce ego saluabo populum meū de terra oriētis, & de terra occasus solis, & adducā eos, & habitabūt in medio Hierlm, & erūt mihi in pplm, & ego ero eis in deū in ueritate & iustitia: Deniq; & si tpe illius uic dñs, salus illa nō tanta extitit, ut digna esse possit tātis oris dñi declamationibus. Verum ubi cōditū est tēplū iam dictū, tēplū dominici corporis nō manufactū, tunc & ex eo ueraciter de terra orientis, & de terra occasus solis saluatur populus dñi. Multi em̄ ueniunt ab oriente & ab occidente, & recubūt in sinu Abraham, quod utiq; est adduci, & habitare in medio Hierlm, & sunt dñs in pplm, & ipse est & erit eis in deū in ueritate & iustitia, i. in Chfo, qui hæc dñs responderit, audiamus. **L. Et factū est uerbum dñi exercituum ad me, dicens: Hec dicit dñs exercituum: Ieiunium quarti, & ieiunium quinti, & ieiunium septimi & ieiunium decimi erit domui Juda in gaudiū & letitiā & in solennitates p̄claras & Rogomelech p̄ legatos quæsierāt, utrū in mēse quinto ieiunare deberēt, an post ædificationē tēpli finire ieiuniū, i. utiq; deponere, multis in medio positis quod facerēt, quod sperarēt, hæc dñs per prophetā respondit: Et illi quidē de uno interrogauerunt ieiunio mensis quinti, dñs aut̄ respondens, de cæteris quocūq; ieiunijs suā sententiā deprompsit, de ieiunio quarti, de ieiunio quinti, de ieiunio septimi, de ieiunio decimi. Erat autē ieiuniū quarti mensis, qui apud Latinos uocatur Iulius, die septimadecima eiusdē mensis, quā descendēs Moses de monte Sinai, tabulas legis abiecit atq; confregit, et iuxta Hieremiā, muri primū rupti sunt ciuitatis. In quinto mēse, qui apud nos appellatur Augustus, cū propter exploratores terræ sanctæ sententia orta esset in populo, iussi sunt montē non ascendere, sed p̄ quadraginta annos lōgis à terra sancta circuire dispēdij, ut exceptis duobus, Caleph et Iosue, oēs in solitudine caderent. In hoc mēse et à Nabuchodonosor tēplū Hierosolymis incensum est, atq; destructū, et populus in captiuitatem abductus. In septimo, qui apud nos appellatur October, occisus est Godolias, et Iudæ tribus ac Hierlm reliquæ dissipatæ. Mense decimo, qui apud nos Ianuarius dicitur, Ezechiel in captiuitate positus, audiuit et cūctus popul' captiuoꝝ, quinto mēse tēplū esse subuersum, quod plenissime in eodē propheta cognoscim'. Hæc igit̄ ieiunia propter causas tristes ac flebiles merito ieiunabāt, sed ieiunādi sciētia nō habebant, quippe quod unus ex his, scz ieiuniū quinti nō obseruādū eē uolebant, quā captiuitatē solutā, et tēplū uidebāt reædificatū. Porro dñs nō usquequo tēplū reædificaret, sed usquequo deleretur peccatū, et sine acciperet p̄uaricatio, uolebat obseruari ieiuniū, hoc est, quod p̄missio, ieiuniū quarti, et ieiuniū quinti, et ieiuniū septimi, et ieiuniū decimi erit domui Iudæ in gaudiū et letitiā, et in solennitates p̄claras, continuo subiunxit. **L. Usquequo ueniunt populi, & habitabunt in ciuitatibus multis, & uadēt habitatores vnus in ad alterū dicētes: Eamus & deprecemur faciē dñi, & queramus dominū exercituum. Uadā etiā ego, & ueniunt populi multi, & gentes robuste ad querendū dñm exercituum in Hierusalē, ad deprecandā faciē domini, hæc dicit domin' exercituum. In diebus illis in quib' apprehēdent decē boies ex oibus linguis gētium, & apprehēdēt fimbriā uiri Iudæi, dicētes: Ibi dñs? vobiscū. Audiuim' enim, quā dñs deus uobiscum est. ¶ Quid aliud ē hoc dicere, nisi usquequo ueniat quod mittēdus est, et ipse erit expectatio gentiū: Neq; em̄ ante, sed quā ex quō ille uenit, uenerūt et ueniunt populi, et habitauerūt atq; habitāt in ciuitatibus multis, i. in ecclesijs suis multis, et ex eo uadūt habitatores ciuitatū eiusmodi, unus ad alterū dicētes: Eamus et deprecemur faciē dñi, et queramus dñm exercituum, quod dicere nimirū est annūciare Christi euangelium, et exhortari atq; ædificare alterutrum, atq; hoc modo dum unus dicit, eamus, et alter respondet: uadā etiam ego, ueniunt, et usque in finem seculi uenire nō desinūt populi****

Suauitas, sensus allegorici

Man. 8
Iohan. 14

Ieiuniū quarti in Iulio, Exo. 32, Hier. 52, Ieiuniū quinti, Num. 14, 4, Reg. 16.

Septimi, Hier. 47, Decimi, Ezech. 24.

Gene. 49

populi multi, & gentes robustæ ad querendū dñm exercituū in Hierlm, ad deprecandam facie dñi. Ex abundantia est astruere siue demonstrare qđ in illā qđq; terrenā Hierlm, ubi dñi exercituū in terra uisus & cū hominibus conuersatus est, unde post mortē Christi, atq; resurrexione salus processit, sicut alibi scriptū est, qđ de Sion exiit lex, & uerbū dñi de Hierusalē, in illā (inquā) Hierlm terrenā, ubi est sepulchrū eius gloriosum, uadunt populi multi ad querendū dñm, ad deprecandū facie dñi. Illā potius Hierlm hic intelligere placet, quā in illā quā dñs edificauit ut ciuitas, cuius participatio eius in idipsum, Illuc em̄ ascenderūt tribus tribus dñi testimoniū Israhel ad cōfitemdum nomini dñi. Vsq; quo istud fiat, usq; dū istud proueniat. Ieiuniū (ait) quarti, & ieiuniū quinti, & ieiuniū septimi, & ieiuniū decimi erit domui Iuda in gaudiū & lætitiā, & in solēnitatē præclaras. Quomodo in gaudiū & lætitiā & in solēnitates præclaras? Videlicet non ieiunando cū tristitia, sicut ieiunant hypocritæ tristes, nō (inquam) cū tristitia, sed cū lætitiā, in xta illud: Tu autē cū ieiunas, unge caput tuū, & faciem tuā laua & c. Ibi em̄ est solēnitatis præclara, ubi est intētio iucūda desideratis, ut soli dño placeat, hoc ipsum quod ieiunat. Quid ex quo inquis? Cū uenerit illud tempus, de quo dicis, usqueq; ueniet populi, nō erit ieiunandum in mensibus illis? Nō utiq; exiet dominus, imō prohibebit illa ieiunia uetustatis. Nōne hoc ipsum habet ueritas euāgelij? Tūc (inquit) accesserūt ad eū discipuli Iohānis, dicētes: Quare nos & pharisæi ieiunamus frequēter, discipuli autē tui non ieiunāt? Et ait illis Iesus. Numquid possunt filij sponsi lugere, q̄ diu cū illis est sponsus? Venient autem dies cū auferetur ab eis, & tunc ieiunabūt. Itaq; causa ieiunij absentia sponsi est, & usq; quo ueniet, usq; dum nascetur & p̄sens adesset, ieiunandū erat, & q̄ diu p̄sens fuit, ieiunare nō debuerunt discipuli eius, filij sponsi siue filij nuptiarū, ut alius Euāgelista scripsit, & rursus quādo & ex quo ablatus est eis, recte ieiunāt usq; quo cū illo sint. Dicit aliquis: Ergo Iohannes de filijs sponsi nō erat, q̄ ieiunabat? Plane & intimus sponsi amicus erat, sed usq; ad tēpus illud, cuius Euāgelista describēs actus: & erat (inquit) Iohannes uestitus cameli pilis & locustas & mel syluestre edebat. Spōsum eūdē nō uiderat, & uenisse quidē illū nouerat, sed eūdē facie nesciebat. Mirū sacramētū qđ & hic in propheta ubi ieiunādū eēt, dixit usq; quo uenirēt populi, hæc qđq; subiūxit: In diebus illis, in qbus apprehēdēt decē hoies ex oibus linguis gētū, & apprehēdent fimbriā uiri Iudæi, dicētes: Ibimus uobiscū, audiuimus em̄ qm̄ uobiscū est, & in euāgelio secūdū Matthæū ubi dixit, sicut iā memorauimus, Nunquid possunt filij sponsi ieiunare, q̄ diu cū illis est spōsus, & c. hæc illo loquēte, ecce princeps unus accessit & adorauit eū dicens: Filia mea modo defuncta est, sed ueni impone manū tuā super eā & uiuet, dum surregens sequeretur eū, & discipuli eius, ecce mulier quæ fluxū sanguinis patiebatur annis duodecim, accessit retro & tetigit fimbriā uestimētū eius, & salua facta est ex illa hora. Quem nō delectet hic utrūq; & in propheta, & in euāgelio simillima facies, ut unus idemq; sacramenti uim cōtinens sensus literalis, nō multū dissimilis superficies. Deniq; gentiū multitudinē, q̄ hic prophetis uerbis denunciaat, dicēdo: Apprehēdēt decem hoies ex oibus linguis gentiū fimbriā uiri Iudæi, ipsa significat factis mysticis p̄ mulierē, q̄ fimbriā uestimētū eius tetigit, uiri utiq; secūdū carnē Iudæi. Et quid est mulierē retro accedere, & fimbriam uestimētū tāgere, nisi multitudinē gentiū, nō ante, sed post ascensionē eius in ipsum credere, & præcepta eius seruare, atq; hoc modo liberari à fluxu sanguinis, liberari ab omni immundicia peccati? Adhuc ea q̄ sequūtur in eodē euāgelij loco, & quæ in hoc propheta subiuncta sunt, cōsiderare atq; cōferre libet. Tangēdo mulier fimbriā uestimētū dñi, salua facta est, & deinde puella archisynagogi filia, propter quam dñs idem surrexerat et ibat, resuscitata est. Puella (ut Marcus manifestius exprimit) erat annorū duodecim, & mulier in profluuio sanguinis erat annis duodecim. Ergo quādo mulier infirmari cœpit, tunc illa puella nata est, et quando sanata est mulier, tunc illa puella mortua est. Magnū hic in mysterio patet spectaculū, quia uidelicet iuxta hanc similitudinē, quādo gentilitas sanguine o cultu idolatriæ cœpit fluere, tūc synagoga ex patriarchis Abrahā et cæteris, ad quos factū est uerbū promissionis, nata est, et quando gentilitas per euāgelij Christi sanata est, tunc synagoga per inuidiam mortua est. Nunc sequētia propheta uideamus, quomodo his cōferatur. Omnis uerbi dñi in terra Adrach & Bamaſci requies eius. Itē in euāgelio p̄ sequētia dicitur

Baruch. 3.

Esa. 2.

Psal. 127

Ieiunium in gaudium.

Mat. 6.

Mat. 9.

Mar. 2.

Ibidē. 1.

Mat. 9.

Gentiū & Iudæorū cōuersio & hic & in euāgelio p̄ figurata.

Mar. 5.

CAP. IX.

IN ZACHARIAM PROP. CAP. IX. Fo. CCXXI.

duobus cæcis, q̄ clamâtes: miserere nostri fili David, illuminati sunt, & hic in propheta sub
 fungitur. **L** Quia dominus est oculus hominis & omnium tribuum Israel. Per terrâ
 Adrach & terrâ Damasci, itidē sicut p̄ puellâ q̄ mortua est, & p̄ mulierē q̄ sanata est, & per
 hoīem atq; p̄ oēs tribus Israel, q̄ dñs oculus est, itidē sicut p̄ duos cæcos, q̄ illuminati sunt
 duas intelligimus gentiū siue hoīm partes, scilicet Iudæos atq; gētilēs, & quicqd̄ circa par
 tes easdē, tā p̄ iudiciū q̄ p̄ misericordiā factū est uel fiet. Quæ p̄ iudiciū facta sunt uel fiunt
 in utriq; & hic in propheta, p̄ Adrach atq; Damascū, & in euangelio significat per puellâ
 mortē, et p̄ mulieris fluxū. Adrach quippe ex duobus integris cōpositū est. Ad acutū, tach
 molle tenerūq; significat. Vnde hoc ip̄m nomen ualde synagogā denotat, habētē in se duo
 contraria, tenet in ore, acutū in corde, testate Psalmista: Molliti sunt (inquit) sermones eius
 super oleū, & ipsi sunt iacula. Iccirco puella mortua est, i. iccirco synagoga à deo deserta est
 quia uidelicet de ieiunio iā dicto, siue de alia qualibet re uenisset occasio, loquebatur pacem
 cū proximo suo Iesu Christo, mala autē in cordib⁹ suis. Porro Damascus eandē, quā & mu
 lier quæ fluxū sanguinis patiebatur, gentilitatē tam nomine q̄ re significat. Nomine, quia
 Damascus sanguinē bibēs interpretatur. Re, quia is locus esse perhibetur, ubi ab impio fra
 tre, pius Abel est interfectus. Porro, qd̄ apposuit requie eius, q̄ ratione dixerit, protinus in
 uisit, q̄ dñs ait, est oculus hoīs, & oīm tribuū Israel, i. illuminatio non minus gētilis, q̄ Isra
 helitici populi, quos ambos significat duo cæci, quorū illuminationē post mulieris curatio
 nē, & puellæ resurrectionē, cōtinuo Matthæus Euāgelista subscribit. Inde Damascus re
 quies est dñi, inde in gētilitate p̄ fidē req̄escit, q̄ factus est oculus eius, q̄ illuminauit eā, ut
 ab hoīe gētili cognoscere, q̄ prius tantū in Iudæa notus erat deus, tantū in Israel magnū
 nomē eius. Veniā poscit sermo incultus, qm̄ ex magnitudine sensuū difficultatē paritur, rē
 q̄ clarissimā, claritatē iucundissimā, uersando et eloqui conando, dū intendit sensibus fide
 lis aīus uocis et linguæ officio fraudatur. Nec em̄ uerbis ornare p̄ facile est, rem, cuius pro
 prio labore mentis reuerberat intuitus. Vere adoranda Christi filij dei diuinitas, et p̄dicant
 da ueritatis sapientia, quæ dū de ieiunio quæstionē obiectam accepisset à dicētibus, Quare
 nos et pharisæi ieiunamus frequenter, discipuli autē tui nō ieiunant, respexit ad hunc locum
 propheticæ ueritatis, ubi quæstionē de ieiunio propositā acceperat, atq; responderat ipsum
 uerbū dñi. Nihil dulcius amatori, siue inquisitori ueritatis, ueritatē quæ ipse Chr̄s est dili
 genti, nihil (inquā) dulcius, nihil iucundius in hac peregrinatione, q̄ claro intuitu scripturæ
 ueteris et nouæ, facies mutuo se respicientes agnoscere, quæ testimoniū (inquit) perhibent
 de me. ¶ Nunc ip̄m literæ cursum ac tramitē breuiter iterare, et attentius cōstruere licet. In
 diebus illis (ait) in quibus apprehēdent decē hoīes ex omnibus linguis gentiū, et apprehē
 dent s̄mbriā uiri Iudæi, dicentes ibimus uobiscū, audiui mus em̄, quoniā deus uobiscū est.
 Eclypsin hic sermo patitur, et subaudiendū est, iam nō celebrabitur à populis et gētib⁹ ro
 bustis, quæ uenient ad quærendū dñm exercituū, non (inquā) celebrabitur aut celebrari de
 bebūt ieiunū pro causis eiusmodi, pro qualibus uos celebratis, quia tabulæ priores fra
 sum irato Mose, propter reatū uituli, quē fecit Aaron, quia propter exploratorū detrahtio
 nem et populū seditionē iratus dñs, non uidebunt (ait) terram, pro qua iurauī patrib⁹ eorū:
 et filij uestrī (ait) erunt uagi in deserto annis quadraginta, donec consumantur cadauera pa
 trum in deserto, quia Babylonij ciuitatē et tēplū succenderunt, et populū captiuū duxerūt,
 quia Israhel Godoliā interfecit, et reliquæ populi dispersæ sunt. Pro his et huiusmodi cau
 sis in diebus illis nō celebrabūt ieiunū, qui uenient ad quærendū dñm. Quare? Quia nemo
 (ait ipse dñs) immittit cōmissuram panni rudis in uestimētū uetus. Tollit em̄ plenitudinem
 eius à uestimento, et peior scissura fit. Neq; mittūt uinum nouum in utres ueteres, alioquin
 rumpuntur utres, et uinum effunditur, et utres pereunt. Deniq; spem habere cœlestium si
 ue æternorum, et flere atq; ieiunare pro præterito detrimento terrenorum siue temporalis
 um, hoc quodammodo est immittere cōmissuram panni rudis in uetus uestimentum, mit
 tere in utres ueteres uinum nouum. Potius in utres nouos mittatur uinum nouum, id est no
 ua spes cœlestium bonorum pro ipsis cœlestibus q̄ diu differūt, et nōdum ea comprehē
 dit, s̄tetum habeat atq; ieiunium, atq; ita ambo conseruātur, quia et spes non confundetur, et
 ieiunij labor abundantiori saturitate remunerabitur. Eodem modo pannus rudis nouo
 uestimen

Math. 9

Adrach.

Psalm. 74

Damascus.

Gene. 4

Psalm. 77

Mat. 9

Iohan. 5

Ne iudaizet

Christiani

Exo. 32

Num. 14

4. Reg. vlt.

Hiere. 4

Math. 9

Cherintus uestimēto inseratur, ne ueteri insertus peiorē scissurā faciat, qđ fecit Cherintus, qui fidē noui euangelij miscere uoluit legalibus cæremonijs, & ita neq; uetus neq; nouū iustitiæ uel iustitiæ possidere potuit. De fimbria uiri Iudæi, quā apprehēdent (inqt) decē uiri ex oibus linguis, iā supra dictū est. ¶ Verū cū credētes de gētibz multi & nobis innūerabiles sint, cur dixit decē uiri, cū dicere potui siet multi ex oibus linguis? Ad hæc breuiter dicēdū, qđ tātis misericordia dei cōtēta fuisset, et propter tātos, i. propter decē pepercisset, si decē iustos in Sodomis inuenisset. Nā usq; ad hūc nūq; miserator descēdit, dimittā (inquies) omni loco propter quinquaginta, nō delebo si inuenero quadragintaquinq;, nō pcutiā propter quadraginta, nō faciā si inuenero ibi triginta, nō iterficiā propter uiginti, nō delebo propter decē. Vltērius nō descēdit. Igitur dicēdo: decē hoies apprehēdet fimbriā uiri Iudæi, tātos uult intelligi, quātos idē uir Iesus Chrs secūdū carnē Iudæus, ex oibus linguis gētiū uocare, iustificare & magnificare uenit, quātos aū secula p̄sciuit & p̄destinauit deus cōformes fieri imaginis filij sui. Iuxta hūc sensum alibi qđ; ois electio, decimatio, & ois electus siue iust' recte dī decimus. Apud Esaiā: & multiplicabitur, ait dñs, qđ derelicta fuerat in medio terre, & ad huc in ea erit decimatio. Et in libro Machabæoz; secūdo ita scriptū est, Iudas aut Machabæus qui fuerat decimus, secesserat in desertū locū. Quod tandē uel quale est onus quod p̄tinus subiungit: Onus uerbi dñi in terra Adrach & Damasci requiei eius; Nā ante iā dictū est, quāobrē hic per Adrach & per Damascū eadē recte intelligantur, quæ in euangelio p̄ puellā mortuā, & per mulierē quæ fluxū sanguinis patiebatur. ¶ Ergo quoniā propter questionē ieiunij factū est hic ad prophetā uerbū dñi, non aliud onus quærendū est qđ onus ieiunij, siue in terra Adrach, siue in terra Damasci, id est, siue in populo Iudaico, siue in populo gentili, sed modis longe diuersis. Nā in populo Iudaico ieiunij fames est audiendi uerbum dñi, quia fame ieiunat, & mortua est puella iā dicta, id est, synagoga idē iubet dare illi manducare, scilicet quādo reliquæ conuertentur eiusdē populī, sicut euangelica ueritas mystice signauit. Nā cū resuscitasset puellā, iussit dari illi manducare. Porro in populo qui ex gētibz credidit, ieiunij est & esse debet esuris & sitis iustitiæ. Vnde loco euangelij superius memorato, quādo mulier accessit fimbriā uestimēti eius tangere, dicebat ipse, Venient autē dies cū auferetur ab eis sponsus, & tunc ieiunabunt &c. De eo quod protinus ait, quia do minus est oculus hominis & omniū tribuū Israhel, iam supra dictū est. Sequitur. *Emath quoq; in terminis eius, & Tyrus & Sidon assumpserant quippe sapientiā. Et edificauit Tyrus munitiōem suā, & coaceruauit argentum quasi bimum, & aurum & lutum platearū. Ecce dñs possidebit eam, & percutiet in mari fortitudinem eius, & hec igm deuozabitur. Uidebit Ascalon & timebit Gaza & dolebit nimis, & Accaron qđ confusa est spes eius, & peribit rex de Gaza, & Accaron non habitabitur, & sedebit separator in Azoto, & disperdā superbiā Philistinoz, & auferam sanguinē ei de ore eius, et abominationes eius de medio dentium eius, et relinquetur ei, & dabo domum meā ex his qui militant mihi, euntes et reuertentes, et non transibit super eos ultra extractor, qđ nunc uidi in oculis meis.* ¶ Septē hic percucurrit, nomina gentiū siue urbiū gentiliū, *Emath, Tyrū, Sidonē, Ascalon, Gazam, Accaron, et Azotum* pronunciaſ esse in terminis dñi, propter qđ dixerat, quia dñs est oculus hominis & omniū tribuū Israhel, itemq; paulo ante: apprehēdet (ait) decē hoies ex omnibus linguis gentium fimbriam uiri Iudæi. Porro numero septenario uniuersitas designari solet. Ergo idē ualeat, ac si uniuersas gentes in terminis dñi esse dixisset, uidelicet eodē spiritu & eadē intentione. ¶ Paulus Ap̄stus disceptantibus Iudæis & gentibus cōtra Iudæū loquitur. Vbi est gloriatio tua? Exclusa est, an Iudæoz; deustantū? Nōne & gentiū? Imō & gentiū. Quare autē propheta cū eandem haberet intentionem potius qđ cæteras gentes uel urbes istas nominauit, *Emath, Tyrū, Sidonem, Ascalon, Gazam, Accaron, & Azotū*; Nimis quia loco uel positione terrarū Iudaicæ terræ uiciniores qđ cæteræ sunt. De Emath quod Israheliticæ terræ uicina sit, uel ex eo cōstat, quia in libro Regū scriptū est. Fecit ergo Salomon in tepore illo festiuitatē celebrē, & omnis Israhel cū eo multitudo magna, ab introitu Emath, usq; ad riuum Aegypti. De Tyro & Sidone non dubiū, similiterq; de Ascalon, Gaza, Accaron & Azoto.

Aliud est ieiunij Christiāni qđ Iudæi.

Septenario uniuersitas significatur.

Roma. 3.

Emath. 3. Reg. 8.

IN ZACHARIAM PROP. CAP. IX. Fo. CCXXII.

Azoto, urbisq; Philistinog; nō incertū quin terræ illi fati vicinæ sint. Volēs ergo quafdam pro cunctis ponere gentibus, earūq; uniuersitatem septenario (ut iam dictū est) defignare numero, cur longinquiores magis q̄ propinquiores, imō cur non magis uicinas q̄ remotas poneret gentes uel urbes? Igitur, ne qua tribus Iſrahel aduerſus hominē gentilē gloriaretur, Emath quoq; (ait) in terminis eius, & Tyrus & Sidon, Aſcalon, Gaza, Accaron, & Azotus, id est, nō minus gentiū q̄ Iudæorū unus idemq; est deus. Aſſumpſerant quippe ſibi ſapientiā olim uanā, nunc aut uerā. Olim deniq; Tyrus, id est, quælibet gens ædificauit ſua ſapientiā, quando uel ex quo apprehendit (ut iam dictū est) uiri Iudæi ſimbriam. Olim quod aurū ſapientiæ eius lutū, & argentū eloquentiæ eius fuerit humus, dominus poſſidebit eam, & percutiet in mari fortitudinē eius, & hæc igni deuorabitur, id est, quicquid in ea prius uiuebat, occidet & deſtruet baptiſmo aquæ ac ſpūs. Nam per mare aqua baptiſmi, et per ignē ſpūs recte intelligitur, per quæ hominis ſiue gentis fortitudo percutitur atq; deuoratur, quādo deſerta ſuperbia uetusti hominis in humilitate noui hominis Ieſu Chriſti, id est, in morte eius baptizatur. Nā quicumq; baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Videbit Aſcalon, id est, quælibet gens, & timebit, & timendo ſapiens incipiet fieri. Nā initiū ſapientiæ timor dñi. Videbit Gaza, id est, quælibet gens, & dolebit nimis, ſcilicet de peccatis & erroribus ſuis, dolebit (inquā) dolore poenitentia, q̄ uidelicet dolor p̄paratio eſt lætitiæ ſempiternæ, & Accaron, ſubauditur, uidebit & dolebit nimis, quia cōſula eſt ſpes eius, nimirū illa cōfuſione, de qua Ap̄ſtus loquitur. Quē ergo fructū habuisti tunc in illis, in q̄bus nūc erubescitis? Et peribit rex de Gaza, ſubauditur, q̄ prius illic regnabat, & Accaron, .i. quælibet gens nō habitabitur, uidelicet ab illo rege, à quo prius habitabatur, q̄ erat princeps mūdi huius. Et ſedebit ſeparator in Azoto, .i. in qualibet gēte, ille nimirū ſeparator, q̄ iccirco butyrū & mel comedit, ut ſciat reprobare malū & eligere bonum & ita ſedebit tanquā in area ſua, iubens eā uentilari ac ſeparari triticū & paleas. Et diſperdā ſuperbiam Philistinog; ſubauditur his modis, quibus iam dictū eſt, quia uidelicet Aſcalon, Gaza, Accaron, & Azotus, ciuitates ſunt Philistinog;, qualiū ſuperbia tūc bene diſpergitur, quando qui erāt ſuperbi, humiles efficiuntur. ¶ Fere cuncta hæc cū ſignificent gratiam tamen in litera uident ſonare irā, q̄ nimirū ſpūs propheticus per magnā procurauit ſapiētiam. Iudæos namq; cōſtat gentium ſemper odiſſe ſalutē, & iccirco utile tūc erat uerbis obſcuris ac dubiis, ſalutis gentiū promiſſiones inuolui, ne Iudæis ipſa ſcriptura propter gentes fieret odibilis, apud quos oportebat eā cuſtodiri, profuturam uenturis ſeculis, ut nunc uideamus, quia cuſtodita ab illis uſq; ad nos peruenit. Et auferā (inquit) ſanguinē eius de ore eius & abominaciones eius de medio dentiū eius, & relinquetur etiam ipſe deo noſtro. Cuius de ore ſanguinē eius, & cuius de medio dentiū auferam abominaciones eius? Nimirū cuiuſq; credentis, quicumq; uidebit & dolebit nimis, agendo poenitentia de peccatis ſuis. De ore et de dentiſus cuiuſlibet eius modi auferam ſanguinem & abominaciones eius, ut iam non recorderis uel quod ſacrificia dæmonū comedit, uel quod etiam martyrū ſanguinem fudit. Hinc eſt illud, Non congregabo conuenticula eorū de ſanguibus, nec memor ero nominū eorū per labia mea. Eſt etiā hic ſenſus. Non cōgregabo eos qui poenitentia egerunt, ut iudicem eos uel uindicē in eos de peccatis precedētibus, & nominū eorū qui impie geſſerunt, pro quibus raptores, homicidæ, adulteri nominati ſunt, nō recordabor, nec pro his puniam eos. ¶ Conſidera cūcta hæc noia ſeptē, Emath, Tyrus, Sydon, Aſcalon, Gaza, Accaron, & Azotus, ualde acerba ſunt, & talia, qualiū dominū nō eſſe memorē, grāde ſit beneficiū. Emath namq; indignatio, Tyrus anguſtia, Sidon uenatio, Aſcalon ignis ignobilis, Gaza fortis, Accaron ſterilitas, Azotus ignis generatiōis interpretat. Nōne hæc oia mala ſunt, indignatio & anguſtia, uenatio ſubauditur diabolica, ignis ignobilis, ſiue ignis homicida, .i. homicidæ dæmonis ira, fortitudo ſine dubio q̄ deo repugnat, ſterilitas ſubauditur aiæ, & ignis generatiōis id eſt, luxuria. Sed nō ero (inqt) memor nominū taliū, id eſt, cōuerſum uel poenitētē nō puniā pro talibus, qualiū noia hmoi ſignificatiua ſunt. Et relinquet (ait) etiam ipſe deo noſtro, Quam bonū eſt derelinqui deo noſtro, ut uidelicet malis noibus abolitis, deo relinquat hō, & ideo

Conuerſio gentium.

Ro. 6

Pſalm. 110.

Ro. 6

Separator Chriſtus. Eſai. 7 Mat. 5

Cur gentium ſalus obſcure ſuſponitur in ſcripturis

Pſalm. 110.

Septem nomina urbiū.

& ideo uiuat refiduus hō deo, remaneat hūana, quā creauit ipse, substātia bona, nec ulla fū-
 per sint accidentia mala. Nec uacat quod dicit etiā ipse, scilicet nō minus gentilis q̄ Iudaeus,
 Emathites, Tyritus, & Sidonius, Ascolonites, & Gazeus, Accaronites, & Azoticus, non
 minus q̄ Hierosolymites, aut Esrateus, aut alia quacūq; ex tribu uel ciuitate Iſrahel deno-
 minatus. Et erit q̄si dux in Iuda, nimirū idē q̄si antistes aut uir ap̄licus in sancta confessione
 Christi ecclia, & q̄ erat Accaron, i. sterilis, erit Iebusaeus, i. Hierosolymitanus. Hæc em̄ ci-
 uitas tribus noibus appellat, Iebus, Salem, & Hierlm, hoc illi dicto Apli cōsentit, nō ē em̄
 distinctio Iudæi, & Græci. Et circūdabo (ingr) domū meā, i. ecclesiā ex his q̄ militant mihi
 euntes & reuertētes. Non dixit, circūdabo domū meā ex Iudæis, siue cōgregabo ex Græ-
 cis, sed absq; distinctione siue acceptiōe p̄sonarū, circūdabo (ait) ex his qui militāt mihi eun-
 tes, i. obediēter operātes, & reuertētes, i. ipsum qd̄ operati sunt, nō sibi, sed mihi attribuētes
 nō suā, sed dei iustitiā statuere uolētes, iustitiā dei p̄ oia sese subiiciētes. Nā in ueritate cōpe-
 ri (ait Petrus) q̄ nō est p̄sonarū acceptor deus, sed in omni gēte q̄ timet deū, & operat iusti-
 tiā acceptus est illi. Et nō transibit ultra sup̄ eos exactor, sc̄z diabolus malus creditor & im-
 pius exactor q̄ suadēdo peccatū sub debitū retegīt genus humanū, debitūq; exigit ab omni
 hoīe q̄ nō habet redemptorē Christū dei filiū, patronū patrē deū aduocatū sp̄m sanctum,
 Nō (inquā) sup̄ eos ille exactor ultra transibit, & nō eos cōculcabit aut suffocabit, q̄ nūc ui-
 di in oculis meis, i. uisitauit eos in gratia septiformi sp̄s sancti, cuius oculi septem oculi sunt
 mei, oculus sapiētiae & oculus intellectus, oculus cōsilij, & oculus fortitudinis, oculus scien-
 tiæ, & oculus pietatis, & oculus timoris dñi. In istis oculis meis nūc uidi & uolentiā exacto-
 ris, & miserā eorū de q̄bus exigit. Nunc uidi dixit, pro eo ut diceret; nūc miseratus sum. Nā
 uidere dei subuenire est, uisus dei magnitudo beneficij est. Exēpli ḡra. Vbi Abrahā magis
 nitudinē beneficij p̄sentit in hoc dicto: nō extēdas manū tuā sup̄ puerū, neq; facias illi quicū-
 q; appellauit nomen loci illius dñs uidet. Vnde usq; hodie dicitur in monte dñs uidet.

Iebusaeus.
 Roma. 3
 Euntes & re-
 uertentes.
 Rom. 10.
 Act. 10.
 Exactor dia-
 bolus.
 Oculi septem
 Esa. 11.
 Gene. 22.

RVPERTI ABBATIS
 TVITIENSIS IN ZACHARIAM PROPHETAM
 COMMENTARIORVM LIBER QVARTVS.

Supra. 7

Gene. 27.

Mac. 27.

Exulta facis.

In his quæ hactenus dicta sunt ab eo quod ait: Cum ieiunaretis & plange-
 retis in quinto & septimo per hos septuaginta annos, nunquid ieiunio ieiun-
 nastis mihi usq; ad id: onus uerbi dñi in terra Adrach & Damasci requie-
 ius. Satis demonstratū est Iesum Christū dei filiū solū & unicū esse plantatū
 & ieiunij remediū, propter cuius morā, donec ueniret, recte fuerit ieiunādū,
 propter cuius præsentiā, qm̄ ablatas est sponsus filijs suis, nihilominus recte sit ieiunādū.
 Recte inquā, nā ipse est risus sanctorū, unicūq; gaudiū angelorū, cuius in typum natus pater
 Abrahæ filius unicus, iustus est uocari Isaac, qd̄ interpretat risus, dixitq; materisum fecit
 mihi dñs. Fecitq; pater grāde cōiuiiū in die ablactatiōis eius. Iā q̄ sequūtur melius patebūt,
 si memoria teneat aius istud risus æterni gaudiūq; sempiterni capitulū. **Exulta satis filia**
Sion, iubila filia Hierlm, ecce rex tuus uenit tibi iustus & saluator. Ipse pauper
& ascendens super asinā, & super pullū filiū asinæ, & disperdā quadrigā ex Estraim, &
equū de Hierusalē, & dissipabitur arcus belli. Et loquet pacē cū gentibus, & pote-
stas eius a mari usq; ad mare, & a flumine usq; ad terminos orbis terræ. De hoc B-
 uangelista cū dixisset: Et cū appropinquasset Hierosolymis, & uenisset Bethphage ad mō-
 tē Oliueti &c. hoc aut (ingr) totū factū est, ut impleret qd̄ dictū est p̄ prophetā dicentē: **Di-**
cite filia Sion, ecce rex tuus uenit tibi māsuetus, sedēs sup̄ asinā, & pullū filiū subingals.
 Quod ergo dicit: **Exulta satis filia Sion, iubila filia Hierlm, ecce rex tuus uenit tibi iustus &**
saluator, ipse pauper & ascēdēs sup̄ asinā, & sup̄ pullū filiū asinæ, luce clarius est, expositiōe
 nō indiget. Hoc tantū interim tenet nos, qd̄ dicit, **exulta, & nō cōtentus dixisse, exulta ad di-**
dit, satis, & de uerbo quidē exulta, manifesta ratio est, q̄ supra dixerat ieiuniorū solennitatem
 habētas